

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

3 Quæ sint partes potentiales prudentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

est prudens in functionibus Temperantiae, vel Fortitudinis: quamvis vt absolute dicatur prudens, debeat in omni materia virtutis passim occurrente prudens esse. Idem dicendum de Prudentia Ciuili, Oeconomica, Legislatrice, & Militari. Varia enim sunt genera militiae, & gubernationis ciuilis & domesticae, ratione variarum circumstantiarum, tum loci, tum personarum, tum finium adiutorum, (vt commodorum vel incommodorum) quae diuersissimam rationem agendi postulant, vt bonum exitum habeant.

7 Notandum tertio, Prudentiam personalem quodammodo completi omnes alias prudentiae species; quia potest se extendere ad omnes illarum functiones, dictando de iisdem actionibus de quibus ipsae; sed sub alia ratione. Quidquid enim ordinat vel iubet paterfamilias per prudentiam economicam, spectans bonum familiae, potest ordinare & iubere per prudentiam personalem, spectando bonum honestum suae actionis; nempe vt officio suo satisfaciat. Quatenus enim in agendo spectat vt familia recte sit disposita, dirigit suam actionem prudentia economica; vt vero intendit satisfacere suo officio, vel agere id quod decet suam personam, dirigit eam prudentia personali. Idem dicendum de Ciuili, Militari, & Legislatrice.

Itaque prudentia personalis omnino completa, qua quis in omni statu, seu officio potest se gerere vt decet, includit illas prudentias tamquam partes, superaddens illis respectum ad proprium bonum, quod est honeste agere. Neque enim Rex potest habere prudentiam suae personae necessariae, & facere omne id quod se decet, nisi norit leges viles ferre; & ita requirit prudentiam Legislatricem. Neque Magistratus officio suo satisfacit, qui non nouit Rempublicam administrare, iudicia exercere, bono ciuium consulere; & ita requirit Ciuilem. Et hoc est quod vult Aristoteles c. 3. in principio, cum ait; *Prudentiam & Ciuilem (πολιτικὴν) esse eundem habitum, sed non habere eandem rationem seu idem esse.* Prudentia enim completa includit Ciuilem & reliquas tamquam partes: refert tamen illarum materiam ad suum finem; & ita distinguitur ratione formali. vide Gyraldum in lib. 6. Ethic. q. 14. Si tamen Prudentia personalis accipiat vt dirigit hominem constitutum extra publicum officium, sic non includit illas; sed est species omnino distincta a ceteris.

DUBITATIO II.

Quaenam sint partes integrantes Prudentiae.

D. Thomas q. 49.

9 Notandum est, Partes integrantes Prudentiae posse dupliciter poni; Primum, vt partes integrantes dicantur illae, ex quibus veluti membris Prudentia tota proprie constat. Non enim Prudentia est simplex aliquis habitus, sicut neque scientia speculatiua, sed constat multis partibus instar totius heterogenei, respicientibus diuersam rationem honesti, quae est in diuersis virtutibus. Aliis enim regulis & notionibus diriguntur functiones iustitiae, aliis temperantiae, aliis fortitudinis & patientiae: quae tamen omnes necessariae sunt ad integram & absolutam Prudentiam. Dicitur autem Prudentia vna virtus, sicut Theologia & Physica dicitur vna scientia: nempe quia respicit vnum obiectum generale, quod est viuere secundum virtu-

Prudentia non est habitus simplex.

tem; idque sub vno eodemque modo tendendi, qui est considerare singulas actiones cum omnibus circumstantiis, de quo plura 1. 2. q. 57. Verum D. Th. non loquitur hoc modo de partibus Prudentiae; quia non videtur tales ponere. Secundum, vt partes integrantes Prudentiae dicantur quaedam functiones, sine quibus non habetur perfectus usus prudentiae. Hoc modo ponit octo partes prudentiae, *memoriam, intelligentiam, docilitatem, solertiam, prouidentiam, rationem, circumspectionem, cautioem.* e quibus *solertia & docilitas* maxime iuuant ad acquirendam prudentiam. *memoria, intelligentia, prouidentia, ratio,* potissimum iuuant ad usum prudentiae in consultando & iudicando. *cautio & circumspectio* ad executionem operis; quae dicitur fieri in perio Prudentiae.

Memoriam vocat recordationem eorum quae legimus, audiimus, vidimus, aut aliter experti sumus. Ex his enim saepenumero facile colligimus quid in praesenti negotio expediat; plurimum enim valent tum exempla aliorum, tum experientia ipsa ad Prudentiam.

Intelligentiam vocat notitiam praesentium: vt enim prudenter iudices, necesse est praesentem statum rei tibi esse probe perspectum. Potest etiam hoc nomine significari notitia principiorum moralium.

Prouidentia dicitur consideratio futurorum euentuum, qui possent se qui ex opere.

Ratio dicitur promptitudo quaedam ratiocinandi, & aliud ex alio colligendi.

Docilitas accipitur pro affectu & promptitudine ad discendum.

Solertia (quam Arist. vocat ἀσχυροσύνη, & melius Latine diceretur sagacitas) est species bonae coniectationis, (quae ipsi dicitur εὐσυχία) est enim solertia, seu sagacitas, medij (id est rationis alicuius cur res sit probanda vel improbanda) inuentio tempore breuissimo, vt idem Aristoteles docet lib. 2. prior. Analyt.

Circumspectio est consideratio circumstantiarum, ne qua desit in opere.

Cautio est cura vt vitentur incommoda, quibus res est exposita, v.g. ne proximus offendatur, ne incidat in aduersam valetudinem, poterat haec sub circumspectione comprehendi.

Notandum est, non omnes hos actus a diuersis habitibus proficisci: Cautio enim, Circumspectio, Prouidentia, & Intelligentia sunt actus Prudentiae; quia intrinsece includuntur in prudenti iudicio, & executione. Memoria, Ratio, Solertia, & Docilitas tantum requiruntur ad acquirendam Prudentiam, vel ad acquisita perfectionem usum.

DUBITATIO III.

Quae sint partes potentiales Prudentiae.

D. Thomas q. 51.

12 Respondeo, Valde ingeniose ad D. Th. ponit res partes potentiales Prudentiae, *Eubuliam, Synesin, & Gnomen.* Per *Eubuliam* intelligit habitum quemdam, qui praebet facultatem recte consulendi: id est, inueniendi bonum consilium in rebus ambiguis & perplexis. Per *Synesin* habitum recte iudicandi de consultatis, idque ex consideratione communium principiorum practitorum, scilicet legum naturalium & posituarum, & finium illarum, quos fines Legislator spectauit. Per *Gnomen*, habi-

Tras partes potentiales Prudentiae.

habitu rectè iudicandi ex principiis quibusdam altioribus contra tenorem verborum legis, iuxta tamen mentem Legislatoris. vide Caiet. qu. 120. a. 1. & 2. Vocat autem, has partes potenciales Prudentiæ; quia Prudentia his vitur ad suum finem, veluti membris quibusdam suis; vel vt anima vitur suis potentiis ad suum finem. Sicut enim in singulis animæ potentiis elucet vis & conditio animæ, etsi non plenè: ita in istis facultatibus, earumque functionibus elucet natura & conditio Prudentiæ, etsi non adæquatè.

13
Non distinguuntur re ipsa à Prudentia habitu.

Vtrum sint habitus distincti ab habitu Prudentiæ, dubitari potest Probabilius est non esse ab illa distinctos realiter, sed esse ipsam Prudentiam inadæquatè consideratam; nempe vt se ad hanc vel illam functionem extendit; vt probat Gyraldus lib. 6. q. 15. Probat, quia Prudentiæ proprium est inquirere media ad finem idonea: atqui hoc fit bona consultatio; ergo bona cõsultatio est actus proprius Prudentiæ. Vnde rectè Aristoteles ait 1. p. 7. lib. 6. Prudentia maxime opus esse dicimus, rectè consultara. Neque fatiscit, si dicatur, Prudentiæ proprium est benè consultare, quòd imperet illam; nam consultatio de mediis non imperatur propriè à Prudentia, sed à cognitione & amore finis. In qua cognitione finis nõ tam cernitur Prudentia quàm synteresis. Cernitur autem primò in consultatione, si benè fiat: ergo bona consultatio est prima functio in qua Prudentia elucet. Quòd etiam rectè iudicare siue ex ipsis legibus, & earum finibus, quod facit *synesis*, siue ex altiori consideratione, quod facit *gnome*, sit actus Prudentiæ elicitus, patet; quia per hunc actum Prudentia imperat voluntati, eamque & potentias inferiores in executione dirigit; vt supra ostensum est.

14
Dicitur.

Dices, Aristotelem per syntesim non videri significare partem aliquam Prudentiæ, seu iudicium Prudentiæ præcedens executionem; sed perspicaciam quamdam ingenij in alio, qui de iudicio & factio prudētis acurè iudicat, vt exponit Eustratius in cap. 10. lib. 6. dicitur enim *συντοια καὶ εὐσυντοια*, teste Aristotele ibidè, qui altero aliquid dicere vel faciente statim potest percipere, rectène an secus dictū factūve sit: sicut discipulus dicitur *εὐσυντοια καὶ εὐσυντοια*, qui statim percipit quod magister docet. Vnde apud Græcos *εὐσυντοια* sæpè vsurpatur pro *μαρτυριαν*, quod est percipere quod alius dicit.

Respondeo, verum esse, Aristotelem quidem hoc pacto syntesim ibi accipere: non tamen negat quin similis facultas in prudente requiratur circa inuenta per consultationem. Vnde rectè D. Th. posuit partem Prudentiæ. Imò ipsemet Aristoteles lib. 1. Magnor. moral. c. 35. expressè docet Syntesim esse Prudentiæ partem: quamuis interdum esse possit in eo qui non est prudens. Per *γνώσιον* idem intelligit Aristoteles, quod D. Thomas, nam lib. 6. Ethic. cap. 11. dicit Gnomem esse Rectū iudicium æqui & boni. *Æquum & bonum* (quod Græcis dicitur *τὸ δίκαιον*) est, quod cū sit contra verba legis, (et si non contra mentem Legislatoris) iudicio prudentis definitur; vel vt Arriot. lib. 5. c. 10. definit, est *correctio legis, quatenus deficit obrinuerisalem locutionem*. Eodè pertinet sententia D. Thomæ, cū ait Gnomem iudicare ex principiis extraordinariis contra verba legis. idem enim valent, corrigere legem vbi dicitur ob vniuersalem locutionem, (quod propriè ad gnomem pertinet) & iudicare ex altiori principio contra verba legis.

15
Quid Gnomis Arist.

Ratio autem cur interdum opus sit hac correctione legis, & consideratione altioris principij, quàm sit finis proximus legis, est, quia leges vniuersaliter latae sunt, vt legislator finem proximum, quem per illam intendit, vt plurimum assequatur: quo fit vt multi casus occurrant, in quibus non expedit eas seruari, quia aliquid fieret contra aliam Legislatoris intentionem, & contra bonum publicum vel priuatum. Vniuersales enim Regulæ in rebus practicis patiuntur multas exceptiones. hæ exceptiones quia verbis legum comprehendere non poterant, relictae sunt iudicio prudentum, & vocantur *τὸ δίκαιον*, id est, æquum & bonum. Iudicium verò quo de illis iudicatur, vocatur *Gnome*, quod Latine benignam sententiam possumus nominare: hoc autem peti debet ex altiori consideratione, ob quam verba legis nõ sunt seruanda. In legibus pœnalibus dicitur *συντοια*, id est, venia, vel pœnæ mitigatio. Exempli gratia, lex vniuersè præcipit, Qui occidit, occidatur. Tu tamen inuasus ab alio occidisti: Vir æquus, per *γνώσιον* iudicat verba legis hęc non esse seruanda, teque non esse morte puniendum: quod iudicium pendet ex alia consideratione, quàm præceptum legis illius. Virtus verò quæ in voluntate respondet huic iudicio, dicitur *ἐπιεικεια*. Vnde sicut *ἐπιεικεια* se habet ad iustitiam, ita *γνώσιον* se habet ad prudentiam. Est igitur pars potentialis Prudentiæ siue Prudentia ipsa, vt versatur circa æquum & bonum: sicut *ἐπιεικεια* est pars iustitiæ, & iustitia quædam, vt rectè Aristoteles cap. illo 10. docet; quod quomodo verum sit, dicitur infra cap. 47. Dub. 9.

Συντοια

Επιεικεια

DYBITATIO IV.

Quot & quibus modis peccatur contra Prudentiam.

D. Thomas' quest. 53. 54. 55.

Dico Primò generatim loquendo, omne peccatum est contra prudentiam. patet, quia omne peccatum est contra iudicium prudentiæ, sicut omne opus bonum est secundum iudicium Prudentiæ.

16
Omne peccatum est contra Prudentiam.

Aduerte tamen, non esse necessarium, vt sicut omne opus bonum sequitur ex iudicio prudenti, ita omne opus malum sequatur ex iudicio imprudenti; potest enim sequi ex iudicio indifferenti, quo aliquid iudicatur non quidem esse honestum, vel turpe, sed esse delectabile, vel molestum. Hoc enim iudicium sufficit vt voluntas possit illud opus velle, aut nolle, vt ostensum est 1. 2. quæst. 9. a. 1. dub. 4. & 5.

Non tamen ex imprudentia.

Dices, Omnis peccans est imprudens, imò & ignorans, teste Aristotele: ergo omne peccatum sequitur ex errore, vel ignorantia.

Resp. Negandam consequentiam. Dicitur imprudens, non quòd semper imprudenter iudicet, sed quia imprudenter (id est, contra prudentiæ dictamen) operatur. Dicitur ignorans, non quòd necesse sit vt ignoret rem esse turpem, vel noxiam salutem: sed quia vel ignorat, vel non satis considerat illam turpitudinem, quam si consideraret, vt par est, non faceret. Et quamuis fieri possit vt aliquis plenissimè rei turpitudinem considerans, eam nihilominus faciat, propter voluntatis libertatem, quæ sicut bonum honestum etiam clarè propositum non necessariò amplectitur, sed potest

17
Omnis peccans ignorans.